

Resim 1

Arazi sanatı (land art) projeleri, insanların ve maddelerin sömürülmesine, 20. yüzyıl özelliği olan inşa etme ve yıkmaya, kısacası doğa ve zaman önünde insanın küstahlığına karşı bir tepkidir. Geçen zaman, nasıl ilk insanın açtığı patikayı yok etmiş ise bu projelerin de silinip gideceği baştan varsayıldığından fotoğrafla belgelenmeleri büyük önem taşır.

42

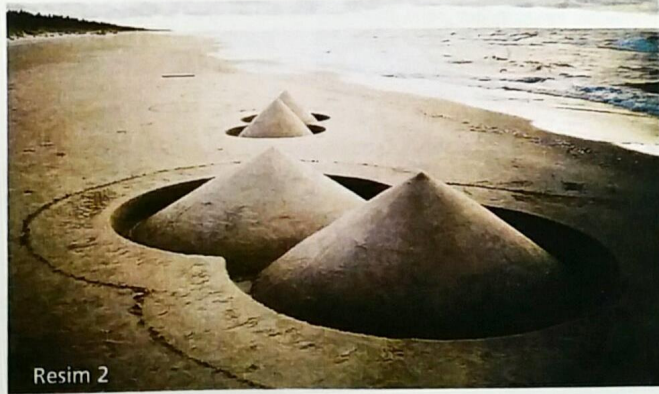
İnsanın doğayla ilişkisi kendi varoluşuyla başlar, geniş alanlara yayılma, sonsuza varan değerler oluşturma ve bir iz bırakma istemini de beraberinde taşır. İlk insan, malzeme seçiminde içgüdüsel ve aklını kullanarak topraktaki renklerden resim yapmak için yararlandı, kili, taşı; eli ve ilkel araçları ile biçimlendirdi. Açık araziye damgasını vurması ise ilk anıtlar ve dikili taşlar ile gerçekleşti.

İlkel dönemde, gökyüzüne yönelen toprak üzerine kazılan semboller kullanıldı. Örneğin 1000 yıldan daha fazla bir süre öncesinde Peru'da Nazca çölüne çizilmiş ilginç semboller yalnızca havadan görebilmemiz mümkündür. Yere kazınmış, çok sayıda büyük hayvan

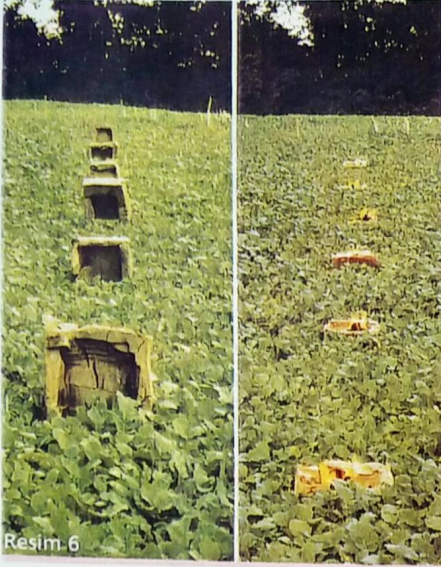
resminin geniş bir alana yayıldığı görülür. Kuşkusuz eski devirlere ait figürlerin işlevi ve içeriği çok farklıdır, bazılarının taşıdıkları mesajlar tam olarak çözülmesine de, izleri özel bir etki bırakacak seçilmiş yerlerde.

Sanat, yaşamın gerçeklerinden ayrı düşünülmeceğine göre, eski devirlere ait ifade biçiminin ilkel-liği, günümüzde de birçok sanatçıya esin kaynağı olmuştur. 1960 ve 70'li yıllarda büyük toplumsal sarsıntılar yaşanmış, sonucunda arazi sanatı (land art) akımı gündeme gelmişti. O dönemde kitlelerin, geleneksel değerleri ve bununla ilgili olan sosyal diyalogları araştırma, sorma ve düşünme eğilimi belirgindi. Bu durumdan etkilenen sanatçılar, yapıtlarında yeni arayışlara koyuldular.

"Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin, sınırları aşan iletişim ağının, sanayileşmenin meydana getirdiği sosyal, ruhsal ve fiziksel problemler karşısında sanatçının tutumu, izleyicilerin göz zevkini doyuracak sanat eserleri yapmak yerine, düşünce üretip, içinde bulunduğumuz konuma dikkat çekecek sorgulama bilinci oluşturmaktır. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ekolojik bilinç sadece doğaya dönme isteğiyle kalmadı, kendilerini kırılmış, boyun eğmiş,

Resim 2

Resim 6

ezilmiş olarak hisseden insanları da soyut ve yapay dünyadan uzaklaştırmaya, karşı çıkmaya zorladı." [1]

Sanatçı projesini bir galeride sergileyip, bir adım geriden izleyicinin tepkisini seyretmek yerine, izleyici ile kişisel, yakın bir bağ kurmaya başladı. Arazi sanatı kapsamındaki projeler geçici olmakla beraber satılabilirliği de mümkün değildi. Bazı bölgelerde sanatçılar projelerini gerçekleştirebilmek için makine ve işçi gereksinim duydular. Çünkü yeryüzünün büyük alanlarını baştan düzenlemeye, örneğin donmuş su yüzeylerini bir takım müdahalelerle değiştirmeye, ya da bir tarlayı tırmıkla düzelterek yeni yüzeyler oluşturmaya yönelirler.

— Kırsal alanda yapılan uygulamalar, kent alanlarında da gerçekleştirilebilir, bunlar aynı zamanda kent ortamına meydan okuyan eylemlerdir. Bir sanatçı, projesini realize ettiği galeriyi, diz boyu taze, verimli toprakla doldururken, bir diğeri ise New York'da bir araba parkını fırıncıların kullandığı tuzla kaplamıştır.

Sanatçılar dış mekan ile diyaloga girmek istediklerinden, projelerini doğal mekanda gerçekleştirmişlerdir. Bu, aynı zamanda sanat ürününün yaşam gibi geçici olduğunu ve değişime uğradığını göstermek için de uygun bir yoldur. Diğer yandan bu akım içinde değerlendirilebilecek sanatçılardan projelerini galeri ve müzeye taşıyanlar olduğu gibi halka açık mekan düzenlemeleri yapanlar da görülür.

Arazi sanatı, doğa görüntülerini yeni unsurlar katarak değiştirmek, kimi zaman bozmak, kimi zaman koruyucu bir amaçla yeniden düzenlemek şeklinde

Resim 5

Resim 3

Resim 4

ortaya çıktı. Çalışmalar, artık bir ayaklık üzerinde değil, doğrudan dünyanın üzerinde durmaktadır. Dokunulmaz değildir, hatta bazen üzerinde yürünebilir. Kar, yağmur ve diğer hava değişimleri nedeniyle dış mekan çalışmaları sürekli değişime maruz kaldığından kimi zaman tanımlanabilir bir biçime de sahip olmayabilir.

— Arazi sanatı hareketinde kil, pişmiş toprak ve seramik malzeme

Arazi sanatı hareketinde sanatçılar, kili, pişmiş toprağı ve seramik malzemeyi kullanmaya başladılar. Sanatçı, doğayı birebir sanat nesnesi olarak kullanırken, malzeme olarak da toprağı seçiyordu. Geçmişten günümüze insan, toprak denen malzemeyi yaşamının bir parçası olarak gördü ve onu birçok alanda ve anlamda kullandı. Amaç, ekolojik açıdan doğayı kirlenmekten kurtarmak, zenginleştirmek ve yaşanılan problemleri sorgulamaktır.

Edda Kallweit, 1992 yılında kiremit yapımında kullanılan kili, şekillendirip kare formlar biçimine getirdi, çalışmasını su, ateş, hava gibi doğal unsurlar aracılığıyla değiştirdi. Çalışma şu aşamalardan oluşuyordu. 1. Formlar dikey olarak yerleştirildi. 2. Formların çukur kısımları yukarıya gelecek şekilde düzenlendi. 3. Sanatçı daha sonra, formların çukur yerlerine yanıcı bir madde koyarak onları yaktı. 4. Çukur kısımlardaki madde yanarken yüzeyde değişiklikler meydana geldi. 5. Formlar yeniden dik yerleştirilerek, yanarak oluşan doku göz-

Resim 7

terildi. (Resim 6)
(Pamuk Tarlası projesi -dikey ve yatay-kiremit yapımında kullanılan kil-22 adet-1992)

Hayami Shiro;
1927 Kagava doğumlu sanatçının yapıtlarında mekan ve araziye dönük güçlü bir bilinç söz konusudur. Sanatçı çalışmalarında kilin doğal halinin estetiğini vurgulamak ister. Japon geleneğindeki tuğla yapımında uygulanan fırınlama tekniklerinden yararlanır. (Resim 5.) (Kawara 75-Pişmiş toprak)

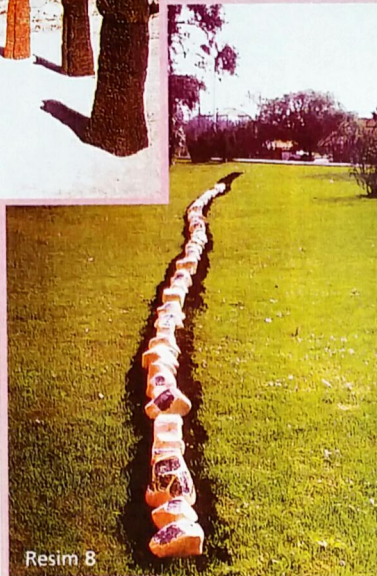
44

Seramik ve heykel sanatçısı Virginia Scotchie, "Mavi Küreler"ini Kuzey Carolina'da Asheville'de bulunan Kenilworth bahçelerindeki bir mekana yerleştirildi. Scotchie'nin çalışması 40 tane seramik küreden oluşuyordu. Küreler kırmızı kilden yapıldı ve baryum mavisi yarı mat bir sır ile sırlandı. (Resim 3) (Mavi küreler-40 adet-seramik malzeme-7.5-65 cm.)

Bernard Dejonghe, Blue Vertical adlı çalışması ile stüdyosunun yakınındaki bir dağın tepesine, açıktan koyuya doğru bir skala oluşturarak, kobalt ve titanyum oksit biriktirildiğinden elde edilen, nadir görülebilen bir mavi rengin çeşitlendirmeleri ile çalışarak gerçekleştiriyordu.

Piet Stockmans tekrara ve tekrarlanabilirliğe vurgu yapıyordu. Çalışmaları, sonsuz ve sonsuzluğun sınırlarının bir parçası olduğunu hissettirmek üzere küresel şeklin bilinçli düzeyinden kozmik bir alana yöneldi. (Resim 4) (Doğa düzenlemesi-seramik malzeme-1992)

Seramik kökenli bir sanatçı olan Dainis Pundurs, uzun yıllar kemik porseleni ile çalıştı ve daha sonraki dönemlerde çömlekçi çarkında ortaya çıkan daireselliği diğer bir malzeme olan kum heykellerinde kullandı. (Resim 2)

Resim 8

Andy Goldsworthy, dünyanın neresine giderse gitsin, projelerini oluştururken, doğadan gelen her malzemeyi kullandı. Çalışmalarından biri olan "Delik" isimli projesi, pişmiş toprak ile oluşturulmuştu. (Resim 1)

Valerie Otani, Elizabeth Stanek, Andree Thompson gibi Amerikalı sanatçılar kile yepyeni bir görünüm ve anlayış kazandırdılar. Kil, karıştırıcılar yardımıyla akışkan bir hale getirilip, yüzeye bırakıldıktan sonra güneşte kurumaya bırakıldı. Bu proje, Walnut Creek Civic Arts Sanat Galerisinde sergilendi ve serginin bir hafta sonra resmi çekildi.

Tova Beck-Friedman'a göre sanat, düşünceleri imgelere dönüştürme işlemidir, tıpkı dilin sese dönüştüğü gibi.

Resim 9

Nâlan Danâbaş Tuncer, (Resim 8,9) (Ey! Sevgili İstanbul Nereye? 2250x40x30 cm -karışık malzeme-1998)

Sanatçı, Homage to Wistom adlı bir eser gerçekleştirdi. Tapınak düşüncesinden yola çıkarak, yedi adet tanrıça formunu dairesel biçimde yerleştirdi. Ortada, kil dilimlerinden yapılmış bir daire, içinde İncil'deki şekliyle şöyle yazıyordu: "Özgürlük onun evini inşa etti, o da yedi sütunu yonttu. Onun seçtiği malzeme kil ve tuğlaydı, çünkü malzemeler geçmişle bir bağ kuruyorlardı." (Resim 7)

Kaynakça:

- [1] Fischer, Ernst, Sanatın Gerekliliği, Payel Yay., 1995
- [2] Ögel, Semra, Çevresel Sanat, İTÜ Müh. Fak. Yay., 121, 1977
- [3] Lynton, Norbert, Modern Sanatın Öyküsü, Remzi Kit., 1980
- [4] Özyayten, Nilgün, Batı'da Objekt Sanatı/Kavramsal Sanat/Post kavramsal sanat ve Türkiye'den 1965-92 yılları arasındaki benzer eğilimler, Doktora Tezi, İst., 1992
- [5] Akay, Ali, Üç Ekoloji, Hil Yay., İst., 1990, s.8

Yrd. Doç. Nâlan Danâbaş Tuncer
MÜ Güzel Sanatlar Fakültesi
Seramik-Cam Bölümü